

Поєднання зовнішнього парламентського контролю з боку Омбудсмена та внутрішньовідомчого моніторингу дотримання прав людини формує дворівневу систему захисту прав людини в поліцейській діяльності, ефективність якої залежить від налагодженої міжінституційної взаємодії та прозорості процедур.

Таким чином, система моніторингу дотримання прав і свобод людини в органах поліції спирається на розгалужену нормативну базу – від конституційних (ст. 3, 29, 55, 101 Конституції України) та законодавчих засад (ст.ст. 6, 7, 8, 18 Закону України «Про Національну поліцію») до підзаконних відомчих нормативно-правових актів. Водночас наукові дослідження та практика свідчать про необхідність посилення координації між зовнішніми та внутрішніми інституціями, що спрямовані на забезпечення прав і свобод людини. Лише комплексний підхід, дієві інституційні механізми та активне залучення громадянського суспільства, здатен забезпечити реальний, а не декларативний захист прав людини в поліцейській діяльності.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
4. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: Наказ МВС України від 24.05.2022 р. № 311. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0629-22#Text>
5. Байбак А.Г. Досвід програми Custody Records в Україні в контексті правозахисної проблематики. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право»*. 2025.. Випуск 92: частина 3. С. 29-37.
6. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини» від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Інструкція з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини, затверджена Наказом МВС України від 16.10.2024 р. № 699. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1589-24#Text>

Діана ХИЖА, курсантка 2-го курсу ННІ з підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції, Львівський державний університет внутрішніх справ

ПРИНЦИП ЗАКОННОСТІ, ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах розвитку демократичної та правової держави особливого значення набуває питання забезпечення прав і свобод людини у діяльності правоохоронних органів. Одним із найважливіших принципів функціонування Національна поліція України є принцип законності, який виступає основою професійної діяльності поліцейських та гарантією недопущення порушення прав громадян.

Законність – важливий принцип діяльності поліції. Він виражається як в правоохоронній діяльності поліції, так і в тому, що ця діяльність здійснюється на основі чіткого та неухильного дотримання законів і підзаконних нормативних актів. Національна поліція України, охороняючи громадський порядок, захищаючи в межах своїх повноважень життя, здоров'я та свободи громадян, власність від протиправних посягань, тим самим послідовно забезпечує законність в Україні [1, с. 209].

Відповідно до Конституції України органи державної влади та їх посадові особи повинні діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені законом [2]. Саме тому діяльність поліції не може виходити за межі законодавства, навіть у випадках необхідності швидкого реагування чи застосування примусових заходів.

Для успішної реалізації принципу законності в діяльності поліції, необхідно, щоб поліцейський чітко усвідомлював, що ні за яких умов не може виконувати злочинні накази вищих посадових осіб. А у разі виконання таких, буде нести відповідальність відповідно до закону [3, с. 71].

Особливість поліцейської діяльності полягає в тому, що поліція має право застосовувати заходи державного примусу, обмежувати окремі права осіб, проводити перевірки, затримання та використовувати спеціальні засоби. Саме тому надзвичайно важливо, щоб усі дії поліцейських були законними, обґрунтованими та пропорційними ситуації. Дотримання принципу законності дозволяє забезпечити баланс між підтриманням публічного порядку та повагою до прав людини.

Принцип законності є фундаментальним принципом, якому підпорядковуються всі сфери діяльності. Сутність принципу визначена у ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію», але слід зазначити, що для його ефективної реалізації поліцейський повинен усвідомлювати, що ні за яких обставин він не може порушувати норми закону.

Без дотримання законності діяльність правоохоронних органів буде незаконною, недійсною, її результати не будуть визнаватися ні суспільством, ні державою [4, с. 21].

Оцінюючи діяльність поліції України, громадяни самі можуть визначити, наскільки держава забезпечує їхні законні права та свободи, адже чим менше буде зафіксовано порушень чинного законодавства під час здійснення поліцейськими своїх функцій, тим ефективнішою буде сама поліцейська діяльність [5, с. 29-30].

Також, важливу роль у забезпеченні законності відіграє професійна підготовка працівників поліції. Поліцейські повинні добре знати законодавство, розуміти межі своїх повноважень та вміти діяти відповідно до принципу верховенства права навіть у складних та конфліктних ситуаціях. Крім того, важливе значення має контроль за діяльністю поліції з боку держави, суду та суспільства.

Варто зазначити, що міжнародні стандарти у сфері прав людини також вимагають від правоохоронних органів дотримання принципу законності. Практика Європейський суд з прав людини неодноразово підкреслювала, що будь-яке втручання держави у права людини повинно бути законним, необхідним та обґрунтованим.

На мою думку, принцип законності є не лише юридичною вимогою, а й моральною основою діяльності поліцейського. Працівник поліції повинен усвідомлювати відповідальність за свої дії, адже будь-яке перевищення службових повноважень негативно впливає на авторитет правоохоронної системи та рівень довіри населення до держави.

Особливість поліцейської діяльності обумовлює підвищені вимоги до рівня правової культури, професійної етики та відповідальності працівників поліції. Надання поліцейським владних повноважень і права застосування заходів державного примусу потребує чіткого нормативного регулювання та ефективного контролю за законністю їх реалізації. У цьому аспекті принцип законності виступає не лише правовою категорією, а й важливим механізмом гарантування конституційних прав особи.

Слід зазначити, що реальне утвердження принципу законності у діяльності поліції є можливим лише за умови поєднання належного законодавчого забезпечення, високого рівня професійної підготовки поліцейських, ефективного громадського контролю та

невідворотності юридичної відповідальності за порушення прав людини. Саме такий підхід сприятиме зміцненню авторитету правоохоронної системи, підвищенню рівня правосвідомості суспільства та подальшому розвитку України як демократичної, соціальної і правової держави.

Отже, принцип законності є однією з фундаментальних засад діяльності Національна поліція України та необхідною умовою ефективного забезпечення прав і свобод людини у демократичній державі. Його зміст полягає не лише у формальному дотриманні норм законодавства, а й у практичній реалізації ідей верховенства права, справедливості, правової визначеності та поваги до людської гідності.

Саме через дотримання законності забезпечується недопущення свавілля з боку правоохоронних органів, обмеження незаконного втручання у права громадян та формування належного рівня суспільної довіри до поліції.

Список використаних джерел

1. Бакутін Є.І. Принцип законності в діяльності поліції під час використання технічних засобів фіксації адміністративних правопорушень. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 2. С. 208-213. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/374/355/>
2. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0629-22#Text>
3. Нестерцова-Собакарь О. В. Реалізація принципу законності в діяльності національної поліції України в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми превентивної діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану*: Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару (ДДУВС, 27.04.2022). С. 70-71.
4. Ніколенко Л. М. Принципи діяльності поліції: Сутність та особливості. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2021. № 1. С. 19-25.
5. Кобзар О. Ф. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія. Харків; Дніпропетровськ: Панов, 2015. 316 с.